

Resultaten eerste vijf water- en ruimte-ateliers in Rivierenland

Waterbeheer en ruimtelijke ordening gaan steeds vaker samen op in de planvorming. Voor waterdeskundigen van gemeenten is het echter moeilijk de wateropgaven goed op te pakken. Ze moeten daarvoor zowel hun collega's van ruimtelijke ordening als het waterschap meekrijgen. Water en ruimte-ateliers, waarbij mensen vanuit beide disciplines samen naar concrete oplossingen zoeken, blijken heel vruchtbaar te zijn. Deze door Waterschap Rivierenland geregisseerde ateliers hebben geleid tot onverwacht creatieve oplossingen. Na proefdraaien met vijf gemeenten gaat het waterschap dit najaar verder met de overige 31 gemeenten in het beheergebied.

Met het uitbrengen van de Vierde Nota Ruimtelijke ordening in 1988 en de Vierde Nota Waterhuishouding in 1998 heeft water zijn intrede gedaan in het RO-beleid en heeft de ruimtelijke ordening haar intrede gedaan in het waterbeleid. Sindsdien proberen water- en RO-mensen elkaar op te zoeken en gezamenlijk projecten op te pakken. De Watertoets en het adagium 'water als ordenend principe' zijn daar sprekende voorbeelden van. Toch sluiten beleid, planvorming en uitvoering voor water en ruimte vaak nog niet goed op elkaar aan. Is er net een project gerealiseerd, komt er vanuit het waterschap opeens een wateropgave aan voor bijvoorbeeld waterberging. Is er net een waterberging gerealiseerd, wil de gemeente toch op of bij die plek iets anders bouwen. Het zijn bekende verhalen waaruit blijkt dat de werelden 'ruimte' en 'water' elkaar vaak nog onvoldoende of niet tijdig weten te vinden. Te vaak nog werken beide disciplines afzonderlijk hun opgave uit die ze later, meer of minder succesvol, in elkaar schuiven. Daarom begon het toenmalige ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer vorig jaar het project Ruimtelijk Ontwerpen met Water. Het is bedoeld om waterbeheerders en ruimtelijke ordenaars samen opgaven te laten verkennen en daarvoor oplossingen te laten vinden en uitwerken.

Uitvoeren wateropgave

Om beleidsafspraken uit waterplannen uit te werken en te realiseren, heeft Waterschap

Rivierenland met vijf gemeenten in zijn beheergebied een ontwerpatelier gehouden: de 'Ronde van het Rivierenland'. De wateropgaven die het waterschap in overleg met gemeenten in de waterplannen formuleerde, blijken in de praktijk namelijk moeilijk uitvoerbaar te zijn. Voor gemeenten en waterschap, die verantwoordelijk zijn voor de realisatie van de wateropgaven, is het lastig de benodigde extra ruimte voor water te vinden. Intussen wordt het waterbergingsprobleem urgenter en moet in 2015 het watersysteem op orde zijn. De gemeentelijke waterbeheerders zien het probleem wel onder ogen en voelen ook de tijdsdruk, maar hebben soms moeite de ruimtelijke ordenaars en ontwerpers van dezelfde gemeente mee te krijgen.

Uitgangspunt van de ateliers was de samenhang tussen de opgave voor waterbeheer en ruimtelijke ordening te formuleren en gezamenlijke oplossingen te zoeken. Daarnaast wilde het waterschap de mensen uit de twee werkvelden met elkaar in contact brengen in de verwachting dat het dan in het vervolg ook gemakkelijker is elkaar op te zoeken.

Werkmethode

De opzet van een atelier is dat een beperkte groep van waterdeskundigen en ruimtelijke ordenaars, onder begeleiding van inhoudelijk deskundigen, bekijkt wat de concrete opgaven voor een gebied zijn. Voor een atelier blijken de volgende zaken van belang:

- een goede voorbereiding, waarbij de essentiële kennis op tafel komt;

- de betrokkenheid van de verantwoordelijke organisaties, waarbij een aantal van zes tot acht deelnemers ideaal is;
- voldoende tijd, waarbij een hele dag het minimum is voor een geslaagd atelier. Overweeg of het nodig is een atelier eventueel een keer te herhalen;
- een bezoek aan het gebied en de locaties van de water- en RO-opgaven;
- gebruik van tekeningen, foto's, kaarten en doorsneden. Die zeggen vaak meer dan woorden;
- zoeken naar een integrale visie en uitvoeringsstrategie, waarin alle opgaven bij elkaar komen.

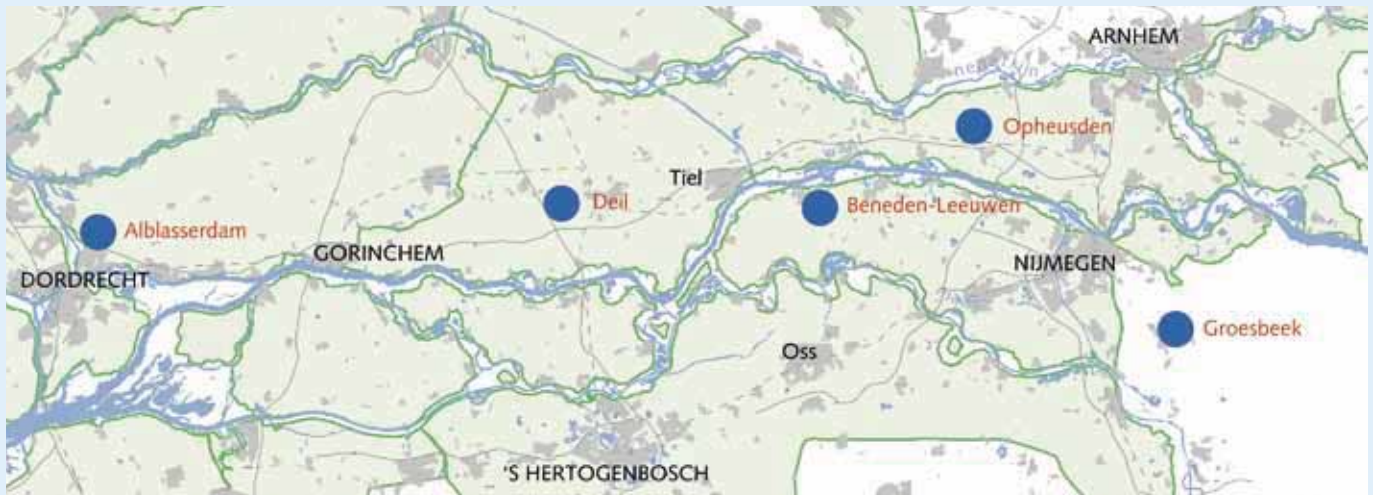
De vijf ateliers

De 'Ronde van het Rivierenland' is begeleid door Michaël van Buuren (hoofdontwerper DLG Oost) en Robbert de Koning (landschapsarchitect). De twee belangrijkste conclusies luiden: de methode is toepasbaar voor zeer verschillende water- en ruimtelijke opgaven. En tijdens ateliers worden altijd meerdere oplossingen voor de water- en ruimteopgaven bedacht, met vaak verrassende uitkomsten. De uitkomsten van de vijf ateliers illustreren dit.

Beneden-Leeuwen voorbereid op de toekomst

De kern van Beneden-Leeuwen heeft een flink tekort aan ruimte voor waterberging. Aan de zuidzijde van het dorp is een wijk met 600 woningen voorzien. Tot nu toe zijn deze opgaven niet optimaal gecombineerd. Dus zou in of bij deze nieuwe wijk wellicht ruimte te vinden zijn voor het water uit de

De locaties van de vijf water- en ruimte-ateliers in het beheergebied van Waterschap Rivierenland

Uitleg over de gemeentelijke water- en ruimtelijke ordening-opgave tijdens een bijeenkomst in Deil.

bestaande dorpskern? Tijdens het atelier zijn de twee opgaven gekoppeld en voor verschillende plekken in het plangebied mogelijke profielen voor waterlopen en de directe omgeving uitgewerkt. Ook de projectontwikkelaar beseft dat de nieuwe wijk er met de waterlopen een geheel nieuwe kwaliteit verkrijgt.

Ablasserdam: drukte in de periferie

De Vinkerpolder in Ablasserdam is een hoogdynamisch gebied: industrie, veel infrastructuur (A15), sport, woningbouw-wensen, natuurbescherming en tegelijkertijd de wens mooie plekken te behouden en drie hectare waterbergingsgebied te vinden. Door al deze zaken op tafel te leggen, blijken interessante functiecombinaties mogelijk te zijn. Door een mooi patroon van bomen aan te leggen langs de snelweg, creëer je een spannend venster op het gebied en tevens enkele hectaren waterbergingsgebied. Woningbouw blijkt op een andere dan de geplande locatie ook een versterking van het landschap te kunnen betekenen, in combinatie met waterberging. Een onverwachte mogelijkheid blijkt er te zijn voor waterberging in een bestaand bosgebied.

Kastelen en waterlinten voor Deil

In Deil ontsiert een dorpsrand (witte voorgevels aan de groene weide) het rustieke dorpsgezicht. Die rand wil de gemeente opwaarderen door deze opgave te combineren met waterberging. Een optie daarvoor is uitgewerkt. Tijdens het atelier werd duidelijk dat er vroeger zeven kastelen direct rond en in het dorp stonden. Deels zijn de grachten nog zichtbaar, deels zijn ze gedempt. Door ook die relictten te gebruiken voor waterberging, krijgt het dorp een duidelijk toegevoegde waarde. Ook door bestaande watergangen over een behoorlijke lengte te verbreden en van natuurvriende-

lijke oevers te voorzien, ontstaan een samenhangend ruimtelijk beeld en aanknopingspunten voor het realiseren van dorpsommetjes. Het op deze wijze breed oppakken van de waterbergingsopgave versterkt de identiteit van het dorp.

Een visitekaartje voor Opheusden

In de kern van Opheusden is weinig ruimte voor waterberging, maar er zijn plannen voor het realiseren van nieuwe woningen en een randweg. Bovendien bestaat de wens om de entree van het dorp aantrekkelijker te maken. Door in het wateratelier het watersysteem eens goed te bekijken en de bestaande plannen tegen het licht te houden, blijkt waterberging goed te combineren te zijn met andere initiatieven. Zo kan waterberging gekoppeld worden aan een mogelijk nieuw te ontwikkelen bedrijvencentrum voor de boomteelt, in combinatie met de aanleg van een randweg. Voor het nieuwe woonwijkje is een robuust raamwerk van watergangen getekend, dat kan dienen als basis voor een toekomstige grotere wijk. Beide mogelijkheden geven een impuls aan de kwaliteit van de zuidelijke dorpsrand.

Op zoek naar de Groesbeek

Buiten het dorp Groesbeek moet ongeveer één hectare waterberging komen. Ook is in het stedelijk waterplan afgesproken dat beken in het gebied natuurvriendelijke oevers moeten krijgen. De gemeente wil dat graag combineren met het vergroten van de belevingswaarde van het landschap. Tijdens het werkatelier is het hele beekstelsysteem, inclusief de beekprofielen, geanalyseerd. Eén van de oplossingen is het herprofilen van het gehele lengteprofiel van enkele beken, zodat deze weer enigszins een eigen loop kunnen ontwikkelen. Het onderhoudspad kan vervolgens een recreatieve route worden om de beek van bron tot monding te beleven. Per deelgebied is bekeken welke

mogelijkheden er liggen en welke knelpunten bestaan op het gebied van waterretentie en -kwaliteit én andere ruimtelijke ontwikkelingen, zoals plannen voor een bedrijventerrein. Verder is een mogelijke locatie gevonden voor een retentiegebied dat tevens natuur- en recreatiewaarden kan krijgen.

Grote stappen

Zowel de vijf deelnemende gemeenten als het waterschap zijn tevreden over het proces en de resultaten van de ateliers. Voor de 'watermensen' is duidelijk geworden dat deze werkvorm oplossingen voortbrengt die op een breed draagvlak kunnen rekenen. Het werkt bovendien snel en dus kostenbesparend. Met de atelierronde 2009/2010 zijn grote stappen gezet in het zoeken naar oplossingen voor de stedelijke wateropgave. Op basis van de resultaten van het atelier hebben alle deelnemende gemeenten inmiddels vervolg aan hun wateropgave gegeven. Vanwege de positieve ervaringen is het waterschap inmiddels met de tweede ronde water- en ruimte-ateliers begonnen.

Eind november en begin december worden opnieuw in vijf afzonderlijke ateliers de eerste stappen gezet voor het oplossen van de stedelijke wateropgave in Buren, Culemborg, Leerdam, Neerijnen en Zaltbommel.

Erik Riemersma (Waterschap Rivierenland)
Robbert de Koning (Robbert de Koning Landschapsarchitect BNT)
Michaël van Buuren (Dienst Landelijk Gebied)